

XI.ik Matek-Info, Turizmus

A fejlett és fejlődő országok főbb jellemzői

Fejlett országok:

- a világgazdaság centrumához való tartozás: vezető szerep a dinamikusan fejlődő gazdasági ágakban (ma elsősorban a szolgáltatásokban és az informatikában), aktív részvétel a nemzetközi kereskedelmi, pénzügyi folyamatokban, intenzív kutatási-fejlesztési tevékenység, fontos, a világgazdaságban és a világpolitikában kiemelkedő szerepet játszó nemzetközi szervezetek tagjai illetve központjai;
- társadalmi berendezkedésükre általában a demokrácia, a pluralizmus, a jogállamiság és a többpártrendszer jellemző, kiemelt szerephez jut a civil társadalom;
- nemzetgazdaságuk erősen integrált, a termelési és a felhasználási folyamat szoros kapcsolatban áll egymással.

Fejlődő országok:

- a világgazdaságban betöltött szerepük periferikus, alapvetően függő helyzetben vannak azáltal, hogy gazdaságuk nem diverzifikált, azaz csak egy-két iparágra vagy termékre alapul. Ha tehát e termék exportlehetőségei a világgazdasági folyamatok változása során valamilyen ok (pl. árcsökkenés, vagy áttérés más nyersanyagra stb.) folytán megszűnik, úgy az ország elesik exportbevételeitől, amiből viszont más termékek behozatalát finanszírozta volna. Ezen kívül, ha a termék termelése leáll, rengeteg ember marad munka nélkül, hiszen más iparág nem nagyon lévén, nem tudnak elhelyezkedni. A világgazdasági függés tehát azt jelenti, hogy a világgazdaságban bekövetkezett változásokra a túlzottan specializálódott országok nem tudnak megfelelően reagálni, és így gazdaságuk összeomolhat.
- nemzetgazdaságuk nem teljesen kifejlett tehát a gazdaságon belüli kapcsolatok sokszor gyengék vagy nem is léteznek. Ebből fakad az, hogy a fejlődő országokban a világpiacra termelő ágazatok (amelyeket elsősorban a gyarmatosítás során fejlesztettek ki) a világgazdasággal való kapcsolata révén jobban fejlődik, mint a csak hazai piacra termelő, tradicionális ágazatok. A modern és hagyományos iparágak egymás mellett élését nevezzük gazdasági dualizmusnak. A gazdasági dualizmus a társadalom minden szegmensére kivetítődik, így például a népesség is kettős abban az értelemben, hogy azok, akik az exportra termelő iparágakban dolgoznak, sokkal jobb jövedelemhez jutnak, mint a hagyományos (általában mezőgazdaság és kézműipar) ágazatokból élők. Ez a kontraszt jól tükröződik pl. Dél-Amerika nagyvárosaiban.

A világgazdaság fejlődése

Világgazdaság többet takar, mint csupán nemzetközi kereskedelmet, alatta a nemzetállamok közötti gazdasági kapcsolatok összességét értjük. Kialakulása a 15-16. századhoz kötődik, amikor Nyugat-Európában megindult a nemzetállamok kialakulása és ezzel együtt a nemzetközi kereskedelem.

A világgazdaság az idők folyamán térben folyamatosan bővült, mert egyre több ország kapcsolódott be a gazdasági vérkeringésbe. Változott a gazdasági kapcsolatok jellege is, először csak az áruk piaca vált nemzetközivé, később megindult a termelési tényezők nemzetközi áramlása is. A 19. század közepétől megindult a tőke kivitel, amin a 20. század második felétől a multinacionális vállalatok elterjedése alapult. Korunkra pedig - ha némileg korlátozott formában is - lehetővé vált a másik termelési tényező, a munkaerő szabad áramlása.

Ma a világgazdaság lényegében világméretű áru- és szolgáltatáspiacot, tőkepiacot és munkaerőpiacot foglal magában. Ezek fejlődésével, a multinacionális vállalatok, a hatalmas nemzetközi tőzsdék megjelenésével lényegében már nemzetállamok feletti viszonyok jöttek létre. A világgazdaságban bekövetkező változások minden országra hatást gyakorolnak. A nagy gazdasági világválság például a szoros kapcsolatok miatt szinte minden, a világgazdaság vérkeringésébe bekapcsolt országban gondokat okozott. Ha viszont a világgazdaságban kedvezően alakul a konjunktúra, az minden ország számára kedvező exportlehetőségeket jelenthet. Összességében elmondható, hogy a világgazdaságba való integráltság rengeteg előnnyel járhat, ha egy gazdaság elég rugalmasan képes alkalmazkodni a változó világhoz és a kihívásokhoz.

A világgazdaság pólusai

A világgazdaság fejlődését annak kialakulása óta általában néhány fontosabb régió határozza meg. Kezdetben a világgazdaság húzóerejét Anglia képezte, majd az Egyesült Államok megszületésével és gyors fejlődésével a világgazdaság fejlődésének motorja áthelyeződött a tengerentúlra.

A II. világháború után alakult ki a világgazdaság ma is meglévő három pólusa:

1. **Egyesült Államok:** az USA gazdaságát a II. világháború nem tette tönkre, így annak befejeződésével rendkívül gyorsan regenerálódott. Gazdasági súlyát és a nemzetközi kapcsolatokban játszott szerepét növelte az is, hogy számos nemzetközi intézményben

(IMF, Világbank, ENSZ) az USA jelentős szerepet vállalt. Ugyancsak erősítette pozícióját, hogy a háború után a nemzetállamok valutájukat az erős dollárhoz kötötték (az aranydollár árfolyamrendszernek 1973-ban az olajválság kirobbanásával és a Bretton Woods-i rendszer összeomlásával lett vége). Az amerikai multinacionális vállalatok mára már lényegében az egész világot behálózták, az USA-ban található a legjelentősebb érték- és árutőzsdék.

2. **Európai Unió:** a háború utáni újjáépítés Európa nyugati felében a gazdaságok szoros együttműködését váltotta ki. A nyugat-európai országok (elsősorban Németország és Franciaország) szorgalmazták egy gazdasági közösség létrehozását az európai gazdaságok versenyképességének és hatékonyságának javítása érdekében. Az Európai Gazdasági Közösség létrejötte (1957) jelentős lökést adott a nemzetgazdaságok fejlődésének. A '60-as években a termelés olyan méreteket öltött, amely lehetővé tette ezekben az országokban a lakosság életszínvonalának folyamatos emelését. Gazdasági és politikai szerepe a világban és Európában is meghatározó.
3. **Japán:** Japán a II. világháború után indult rohamos fejlődésnek, elsősorban technológiaintenzív iparágak tudatos, tervszerű fejlesztésével, és jól képzett munkaerő kitanításával. A világgazdaság termelésének ugyan csak mintegy 15%-át állítja elő, szerepe azonban ennél lényegesen fontosabb. A másik két pólussal ellentétben politikai szerepe ugyan csekélyebb, multinacionális vállalatai azonban ott vannak a legtöbb forgalmat bonyolító élelmiszeriparban (1994-ben az összes forgalom értéke alapján készített listán az első 4 cég japán volt), és a nemzetközi pénz- és tőkepiacokon is kiemelkedő. Japán vonzáskörzetében - nem utolsósorban japán tőke hatására - a dél-kelet ázsiai országok egy része is Japánhoz hasonló, ugrásszerű fejlődésen ment keresztül. Ezekkel az újonnan iparosodó országokkal együtt a dél-kelet ázsiai pólus súlya a 80-as években jelentősen növekedett.